

Paweł Baranowski
Magdalena Paszkiewicz
Uniwersytet Łódzki
e-mail: pbaranowski@poczta.onet.pl
e-mail: magpasz@wp.pl

Związek inflacji z kapitałem społecznym¹

*Lepiej jest dwom niż jednemu,
gdyż mają dobry zysk ze swej pracy.*
(Księga Koheleta 4, 9–10)

1. Uwagi wstępne

Od zarania dziejów, ludzie instynktownie wyczuwali potrzebę wspólnego działania. Współdziałanie umożliwia ludziom budowanie społeczności oraz spajanie społecznych struktur. Poczucie przynależności oraz żywa obecność w sieciach społecznych mogą przynieść również korzyści ekonomiczne.

W opracowaniu analizujemy związek kapitału społecznego z inflacją. Nasza analiza ogranicza się do badania wpływu inflacji na kapitał społeczny. Nie jest wykluczone istnienie związków o przeciwnym kierunku, aczkolwiek w naszej opinii są one znacznie słabsze.

W ekonomii pojęcie kapitału społecznego dopiero zdobywa popularność. Dlatego też początkowo przedstawiamy pojęcie, definicje oraz mierniki kapitału społecznego. Następnie przedstawiamy teoretyczne aspekty wpływu inflacji na omówione mierniki kapitału społecznego oraz prezentujemy przegląd badań opinii społecznej na temat inflacji.

2. Pojęcie i definicje kapitału społecznego

Ekonomia jest nauką społeczną. Tak więc analiza procesów gospodarczych powinna uwzględniać również zjawiska społeczne. Na społeczny aspekt ekonomii zwraca uwagę m.in. F. Fukuyama „*życie gospodarcze jest głęboko zakorzenione w życiu społecznym i nie można go rozpatrywać z pominięciem takich spraw, jak obyczaj, wartości moralne i nawyki danego społeczeństwa*”². Ten sam autor twierdzi, iż modele zakładające egoistyczne i ra-

¹ Badania finansowane ze środków na naukę w latach 2006–2009 – projekt badawczy pt. *Wielorównaniowe ekonometryczne modele rozwoju gospodarczego a kapitał społeczny, zróżnicowanie dochodów, zaufanie, przedsiębiorczość i bezrobocie*, N111 023 31/2840. Dziękujemy J.J. Sztudyngerowi za wiele cennych uwag.

² F. Fukuyama, *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*, PWN, Warszawa, 1997, s.24.

cjonalne działanie jednostek, oparte o „tradycyjne” zmienne ekonomiczne, nie wyjaśniają w pełni zachowania podmiotów gospodarczych³.

Próba uzupełnienia tych modeli jest dołączenie zmiennej określającej potencjał tkwiący w zdolności ludzi do współdziałania i grupowego osiągnięcia celów. Tę lukę może wypełnić **kapitał społeczny**, którego J.S. Coleman użył dla nazwania zdolności ludzi do łączenia się w grupy i osiągnięcia wspólnych celów⁴.

R.D. Putnam, popularyzator pojęcia kapitału społecznego, twierdził iż kapitał ten obejmuje wszystkie „*cechy organizacji społecznych, które kreują efekty zewnętrzne dla całej wspólnoty*”, a odnosi się do takich cech organizacji społecznych, jak „*zaufanie, normy i relacje, które mogą zwiększać efektywność społeczeństwa przez ułatwienie wspólnych działań*”⁵.

N. Lin podkreśla, że „*wielkim postępem w nowoczesnej teorii kapitału jest przekroczenie indywidualistycznej perspektywy dzięki pojęciu kapitału społecznego – kapitału, którego nie da się uchwycić inaczej jak tylko w relacjach społecznych*”⁶, a zatem można go utożsamiać z wartością sieci powiązań między ludźmi.

Powyższe definicje zostały stworzone przez socjologów, którzy z racji uprawianej dziedziny koncentrują się na przymiotniku „społeczny”, podczas gdy dla ekonomistów równie ważne jest słowo „kapitał”, utożsamiane w ekonomii z infrastrukturą, czy wyposażeniem w maszyny i urządzenia używane do celów produkcyjnych. Ze względu na stricte ekonomiczny charakter naszego opracowania warto przytoczyć definicję E. Lipińskiego kapitału społecznego jako „*poziom infrastruktury moralno-społecznej, która stwarza warunki i przesłanki dla postępu, dla rozwoju [...] – wszystko to przygotowuje ogólne warunki dla rozwoju, postępu i wzrostu, tego co nazywamy procesem ekonomicznym*”⁷.

W naukach społecznych toczy się dyskusja dotycząca sposobów pomiaru kapitału społecznego. W literaturze podkreśla się, że kapitał społeczny należy rozumieć wielowymiarowo⁸.

Najbardziej uznanymi wskaźnikami kapitału społecznego jest poziom zaufania oraz zaangażowania społecznego. J.J. Sztudyinger podkreśla, że zaufanie „*ułatwia porozumienie, sprzyja współpracy, realizacji każdego celu, jaki stawiają sobie współpracujący ludzie*”⁹. Warto zauważyć, że w 14 składnikowym indeksie kapitału społecznego Putnama, największą rolę odgrywały właśnie mierniki zaufania społecznego (odsetki badanych deklarujących zaufanie oraz wiarę w uczciwość innych ludzi)¹⁰.

³ Tamże, s. 24.

⁴ Patrz: J.S. Coleman, *Foundations of Social Theory*, Camdidge Mass.: Harvard University Press, 1990, s. 300–301, za C. Trutkowski, S. Mandes, *Kapitał społeczny w małych miastach*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2005, s. 55–59.

⁵ R.D. Putnam, *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, New York 2000, s. 19–22.

⁶ Patrz: N. Lin, *Social Capital: A Theory of Social Structure and Action*, Camdidge: Cambrige University Press, 2001, s. 19, za C. Trutkowski, S. Mandes, *Kapitał społeczny w małych miastach*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2005, s. 67.

⁷ E. Lipiński, *Problemy, pytania, wątpliwości z warsztatu ekonomisty*, PWE, Warszawa, 1981 [cyt. za:] A. Matysiak, *Wpływ kapitału społecznego na mechanizm rynkowy*, „*Ekonomista*” 2000, nr 4, s. 537.

⁸ Np. R.D. Putnam, *Social Capital: Measurment and Consequences*, artykuł dostępny na stronie internetowej: http://www.isuma.net/v02n01/putnam/putnam_e.shtml, Ch. Bjørnskov, *The Multiply Facets of „social capital”*, „*European Journal of Political Economy*” 2006, vol. 22(1), (streszczenie).

⁹ J.J. Sztudyinger, *Wzrost gospodarczy a kapitał społeczny, prywatyzacja i inflacja*, PWN, Warszawa 2005, s. 72.

¹⁰ Por. R.D. Putnam, *Bowling...*, s. 291.

Innym komponentem jest zróżnicowanie dochodów. Nadmierna dysproporcja w dochodach prowadzi do powstawania konfliktów społecznych, a więc spadku kapitału społecznego.

W charakterze miernika kapitału społecznego można użyć również szeroko dostępnej zmiennej makroekonomicznej, jaką jest stopa bezrobocia. Wraz ze wzrostem liczby bezrobotnych rośnie grono osób wykluczonych z życia społecznego. Najlepiej obrazuje to poniższy cytat¹¹:

„Utrata pracy wywiera istotny wpływ na kontakty bezrobotnych z otoczeniem społecznym [...]. Urywają się kontakty z dotychczasowymi znajomymi, często pochodzącymi z kręgów środowiska zawodowego. Pojawia się zjawisko izolacji społecznej [...]”.

W charakterze miernika kapitału społecznego można użyć również stopy przestępczości¹². Pewną reminiscencją braku zaufania może być również stopa przestępczości, którą należy utożsamiać z tzw. *negatywnym kapitałem społecznym*¹³.

3. Inflacja a kapitał społeczny w świetle teorii ekonomicznych

Samo słowo inflacja jest bardzo silnie zakorzenione w świadomości społecznej. Według badań R. Shillera, słowo to jest najczęściej używanym terminem ekonomicznym, zarówno wśród ekonomistów, jak i osób nie zajmujących się zawodowo tą dziedziną¹⁴. Zastanówmy się zatem jak procesy inflacyjne mogą oddziaływać na kapitał społeczny.

Jednym ze wspomnianych składowych kapitału społecznego jest poziom zaufania i zaangażowania społecznego. Gwałtowny wzrost cen powoduje spadek siły nabywczej pieniądza (przede wszystkim gotówkowego), tzn. za tę samą ilość pieniądza możemy nabyć mniej towarów. Wraz ze wzrostem inflacji pieniądz przestaje pełnić swoje podstawowe funkcje, m.in. środka tezauryzacji (przechowywania bogactwa), miernika wartości czy środka wymiany. W naszej opinii może to tłumaczyć powszechny pogląd o tym, że inflacja podważa zaufanie do pieniądza¹⁵. Utrata tak rozumianego zaufania nie jest bezpośrednio związana ze spadkiem kapitału społecznego, ale może go naruszać poprzez negatywne społeczno-ekonomiczne skutki inflacji. Utrata zaufania do pieniądza może wytworzyć „klimat nieufności” w innych sferach życia społeczno-gospodarczego. S. Partycki twierdzi, iż utrata zaufania do pieniądza jest ściśle związana z utratą autorytetu władz państwowych¹⁶. Może to wynikać z faktu, iż w wielu krajach troska o stabilną wartość pieniądza jest konstytucyjnym zadaniem banku centralnego¹⁷. Brak możliwości utrzymania niskiej inflacji stanowi więc niewypełnienie zobowiązania państwa wobec swoich obywateli. Warto przy tym dodać, że zagadnienie to ma duże znaczenie praktyczne. Bardzo często cel

¹¹ E. Kwiatkowski, *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*, PWN, Warszawa 2002, s. 88.

¹² Zob. J.J. Sztudynger, *op.cit.*, s. 31.

¹³ M. Paszkiewicz, *Znaczenie przestępczości dla wzrostu gospodarczego*, „Wiadomości Statystyczne” 2005, nr 3, s. 64.

¹⁴ R. Shiller, *Why do People Dislike Inflation*, „Cowles Foundation Discussion Papers” 1996, no. 1115, s. 3 i nast.

¹⁵ Pogląd taki formułuje np. S. Partycki, *Spoleczny wymiar inflacji*, Wyd. UMCS, Lublin 1993, s. 55.

¹⁶ S. Partycki, *Zarys teorii socjologii gospodarki*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2004, s. 125.

¹⁷ Zob. art. 227 Konstytucji RP. Podobny cel Europejskiemu Bankowi Centralnemu wyznacza Traktat z Maastricht.

inflacyjny jest przyjmowany w postaci przedziału, gdyż „*zmniejsza niebezpieczeństwo niezrealizowania zamierzonego celu*”¹⁸, a co za tym idzie zwiększa, ważną dla skuteczności polityki pieniężnej, wiarygodność banku centralnego. Naszym zdaniem brak zaufania do władz państwowych oznacza również niechęć do zaangażowania w sprawy wspólne, tzn. ogranicza zaangażowanie społeczne, które jest jednym z komponentów kapitału społecznego.

Dodatkowo Partycki twierdzi, że wysoka inflacja wywołuje powszechne poczucie spadku poziomu życia, co z kolei „*zaostrza znamiona, inspiruje nowe i wzmacnia stare konflikty społeczne*” i prowadzi do „*dezintegracji społecznej*”¹⁹.

Inną ważną składową kapitału społecznego jest zróżnicowanie dochodów oraz majątku. Można przypuszczać, że inflacja będzie zwiększała te zróżnicowania. Podstawowym argumentem na rzecz takiej zależności jest wywołana przez inflację niekontrolowana redystrybucja. W praktyce gospodarczej umowy zawierane są często ze znacznym wyprzedzeniem, a ceny po których są one realizowane są ustalone w momencie zawarcia tych umów. W tej sytuacji redystrybucja wynika z różnicy pomiędzy inflacją oczekiwaną a zrealizowaną (rzeczywistą). W przypadku umowy sprzedaży, gdy inflacja zrealizowana przewyższa oczekiwaną, wówczas dodatkową korzyść uzyskuje nabywca. W przypadku umowy pożyczki, na inflacji zyskuje pożyczkobiorca. Mechanizm tej redystrybucji nie wyjaśnia kształtowania się dysproporcji majątkowych. Nie jest bowiem jasne, czy redystrybucja ta następuje od biednych do bogatych, czy też w przeciwnym kierunku. Dlatego też, do celów naszej analizy, niezbędne jest przyjęcie dodatkowych założeń, co zostanie opisane w dalszej części artykułu.

Większość ekonomistów uznaje, że inflacja pogłębia zróżnicowanie dochodów. Zagadnienie to poruszał już Mikołaj Kopernik²⁰:

Dla ludności najbardziej potrzebnej moneta dobra – zdaniem Kopernika – jest najdogodniejsza, utrzymuje bowiem ceny na stałym poziomie, a wówczas ludzie biedni łatwiej znajdują pracę, a więc zyskują i możliwość nabywania większej ilości towarów.

W czasach Kopernika pieniądź był emitowany przez władzę. W przypadku potrzeby pozyskania dodatkowych środków (np. w czasie wojny), często stosowanym środkiem było wycofanie dotychczasowej monety i emisja nowego pieniądza z mniejszą zawartością kruszcu (tzw. psucie pieniądza)²¹. Proceder ten powodował spadek wartości pieniądza, na którym zyskiwał władca oraz ludzie z nim związani, a tracili wszyscy posiadacze pieniądza, szczególnie zaś najbiedniejsi.

Współcześnie tezę o zwiększaniu zróżnicowania dochodów przez inflację możemy uzasadnić niedoskonałym działaniem rynków, szczególnie zaś asymetrią informacji. W przypadku wysokiej inflacji – jak już napisano powyżej – trafna prognoza inflacji może przynieść dodatkowe korzyści. Niestety taka prognoza wymaga najczęściej pozyskania dodatkowych informacji oraz zaangażowania znacznych nakładów pracy, co jest kosztowne. Najczęściej pozwolić sobie mogą na to jedynie największe i najbogatsze podmioty. To sprawia, że osiągają one dodatkowe zyski kosztem podmiotów mniej zamożnych, a w efekcie rosną różnice majątkowe i rozpiętość dochodów.

¹⁸ P. Krajewski, P. Baranowski, *Wprowadzenie i realizacja strategii bezpośredniego celu inflacyjnego w Polsce*, Instytut Ekonomii UE, Łódź 2006, s. 40.

¹⁹ S. Partycki, *Spoleczny...*, s. 76.

²⁰ R. Czarkowski, *Mysł ekonomiczna Mikołaja Kopernika*, „Zeszyty Naukowe UJ” 1973, Zeszyt 46, s. 56.

²¹ Zob. W. Morawski, *Zarys powszechnej historii pieniądza i bankowości*, TRIO, Warszawa 2002, s. 41 i nast.

Kolejnym elementem składowym kapitału społecznego jest bezrobocie. Związek inflacji z bezrobociem opisuje krzywa Phillipsa. Początkowo zależność ta miała charakter wyłącznie statystyczny i łączyła tempo wzrostu nominalnych wynagrodzeń ze stopą bezrobocia²². Teoretycznych podstaw działania mechanizmu krzywej Phillipsa dostarczył Lipsey. Twierdził on, że zwiększenie tempa wzrostu płac generuje nadwyżkę popytu, co z kolei prowadzi do zmniejszenia bezrobocia²³. Wynikałoby stąd, że inflacja zwiększa kapitał społeczny.

Ze względu na silne sprzężenie pomiędzy tempem wzrostu płac nominalnych a stopą inflacji oraz większe zainteresowanie ekonomistów inflacją, począwszy od lat sześćdziesiątych przez krzywą Phillipsa rozumiano związek pomiędzy stopą bezrobocia a stopą inflacji. Powszechnie uznaje się, że nachylenie tej krzywej jest ujemne, tzn. wzrost inflacji powoduje spadek bezrobocia.

Pod koniec lat siedemdziesiątych zależność ta została skrytykowana przez M. Friedmana oraz niezależnie E. Phelps'a. Autorzy Ci zaproponowali rozpatrywanie krzywej Phillipsa w kategoriach tempa wzrostu płac realnych, dlatego też do analizy włączyli kolejną zmienną jaką były oczekiwania inflacyjne²⁴. W takim przypadku zwiększenie inflacji powoduje jedynie krótkookresowy spadek bezrobocia. W krótkim okresie inflacja nie wpływa bowiem na oczekiwania inflacyjne, w efekcie czego pracownicy mylnie interpretują wzrost płacy nominalnej jako wzrost płacy realnej. Gdy pracownicy zorientują się, że wzrost płac realnych nie nastąpił, wówczas uwzględnią wyższą inflację w negocjacjach płacowych, a gospodarka powróci do poprzedniej stopy bezrobocia (zwanej stopą bezrobocia NAIRU). W tym wypadku nie znajdujemy długookresowej zależności pomiędzy inflacją a kapitałem społecznym.

Kolejną składową kapitału społecznego jest przestępczość. Na gruncie znanych nam teorii nie znajdujemy bezpośredniego związku pomiędzy tą kategorią społeczną a inflacją. Nie wykluczamy jednak istnienia związku pośredniego, poprzez wzrost gospodarczy. Wyniki wielu badań świadczą o tym, że wysoka inflacja obniża tempo wzrostu gospodarczego²⁵. Jednym z efektów niższego tempa wzrostu gospodarczego może być zmiana poziomu przestępczości. Na gruncie teoretycznym, determinanty przestępczości opisuje model P. Fajnzylberga, D. Ledermana i N. Loayzy²⁶. W modelu tym wyróżniono zarówno tempo wzrostu PKB, jak i poziom rozwoju gospodarczego, aczkolwiek w zależności od sytuacji czynniki te mogą przyczyniać się do wzrostu bądź nie spadku przestępczości. Na podstawie powyższego modelu teoretycznego Fajnzylberg, Lederman i Loayza, przeprowadzili badanie empiryczne obejmujące 34 kraje, z którego wynika że wzrost gospodarczy ujemnie wpływa na poziom przestępczości (przy czym poziom rozwoju gospodarczego wpływał dodatnio). Podobne badanie przeprowadzone dla Polski przez B. Markowską, J.J. Sztudyngera oraz M. Sztudyngera, potwierdza te wnioski.

²² A.W. Phillips, *The Relation Between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom, 1861–1957*, „Economica” 1958, vol. 25, s. 283–289.

²³ Por. B. Snowdon, Vane, P. Wynarczyk, *Współczesne nurty teorii makroekonomii*, PWN, Warszawa 1998, s. 159–160.

²⁴ Tamże, s. 164–165.

²⁵ Rezultaty kilku takich badań omawiają np. P. Baranowski, M. Raczko, *Inflacja a wzrost gospodarczy w krajach Unii Europejskiej*, „Wiadomości Statystyczne” 2004, nr 6, s. 69; zob. też. J.J. Sztudynger, *op.cit.*, rozdz. II, s. 33–63.

²⁶ P. Fajnzylberg, D. Lederman, N. Loayza, *What Causes Violent Crime*, „European Economic Review” 2002, No. 7, [cyt. za:] J.J. Sztudynger, *op.cit.*, s. 86–88.

4. Inflacja a kapitał społeczny w świetle badań opinii publicznej

Mierniki kapitału społecznego wywodzą się w dużej mierze z badań ankietowych i związane są subiektywnymi odczuciami wspólnotowości. Dlatego też związek inflacji z kapitałem społecznym można zaobserwować na gruncie badań opinii społecznej odnośnie postrzegania inflacji. Poniżej przedstawiamy rezultaty kilku takich badań.

Najbardziej znanym współczesnym badaniem odnośnie społecznych ocen inflacji jest, praca R. Shillera²⁷. Autor ten przedstawia wyniki badania ankietowego przeprowadzonego na 667 osobach – mieszkańcach USA, Niemiec i Brazylii. W jednej z części badania autor zadaje respondentom pytanie: „w jakim stopniu zgadzasz się z podanym stwierdzeniem”. Poniższa tablica zawiera wybrane, najciekawsze z punktu widzenia naszej pracy, pytania oraz uzyskane rezultaty:

T a b l i c a 1. Wyniki badań opinii publicznej w sprawie inflacji (wg Shillera)

Stwierdzenie	Kraj	Odsetek odpowiedzi ²⁸		
		Zgadzam się		Nie mam zdania
		Całkowicie	Częściowo	
„Zapobieganie inflacji jest kluczowym zadaniem [państwa – przyp.aut.], takim jak przeciwdziałanie zażywaniu narkotyków czy troska o jakość kształcenia”	USA	52%	32%	4%
„Zapobieganie recesji (okresowemu wzrostowi bezrobocia i osłabieniu koniunktury) jest kluczowym zadaniem, takim jak przeciwdziałanie zażywaniu narkotyków czy troska o jakość kształcenia”	USA	55%	25%	8%
„Jeśli inflacja wymknie się spod kontroli [władz gospodarczych – przyp. aut.] wówczas może to spowodować ekonomiczny i polityczny chaos”	USA	74%	17%	3%
	Niemcy	77%	18%	3%
	Brazylia	41%	31%	7%
„W okresie wysokiej inflacji społeczeństwo traci spójność i poczucie dobra wspólnego”	USA	44%	21%	19%
	Niemcy	36%	13%	32%
	Brazylia	26%	37%	12%

Ź r ó d ł o: opracowanie własne na podst.: R. Shiller, *op.cit.*, s. 15, 22, 27, 30.

Powyższe wyniki jednoznacznie wskazują, że zjawisko inflacji przez ankietowanych oceniana jako szkodliwa. Struktura odpowiedzi udzielonych na pierwsze pytanie świadczą o silnych obawach przed skutkami inflacji, w przypadku drugiego pytania pozwala przypuszczać, że obawy przed inflacją są równie silny co obawy przed bezrobociem²⁹. Odpowiedzi na kolejne pytania świadczą o negatywnym postrzeganiu inflacji i stanowią potwierdzenie związku inflacji z kapitałem społecznym (szczególnie w przypadku ostatniego pytania).

²⁷ R. Shiller, *op.cit.*

²⁸ Pozostałe możliwe odpowiedzi: nie zgadzam się oraz całkowicie się nie zgadzam.

²⁹ Prezentacji innych badań odnośnie społecznych preferencji pomiędzy inflacją a bezrobociem dokonuje np. P. Baranowski, *Badania opinii publicznej na temat inflacji*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2005, t. LXXI, s. 85–87.

Zauważmy również, że w Stanach Zjednoczonych i w Niemczech inflacja jest oceniana bardzo negatywnie, zaś w Brazylii przewaga opinii negatywnych nie jest aż tak znacząca. Wynikać to może z przyzwyczajenia społeczeństwa brazylijskiego do wysokiej inflacji, co świadczyłoby o tym, że destruktywne działanie inflacji na kapitał społeczny ma charakter krótkookresowy.

Przytoczymy również krótko wyniki badań ankietowych Harrisa. W świetle tych badań aż 82% respondentów odpowiedziało, iż inflacja stanowi problem dla nich samych oraz dla ich rodzin, a 46% twierdziło, że problem dla kraju³⁰.

Ciekawych wniosków o postrzeganiu inflacji dostarcza badanie M. Niesiobędzkiej³¹. Badanie to objęło reprezentatywną próbę 348 mieszkańców Polski. W badaniu poproszono m.in. o wypisanie skojarzeń związanych ze słowem „inflacja”. Otwarty charakter tej części kwestionariusza sprawił, że ilość powtarzających się odpowiedzi była nieznaczna (poniżej 5%), dlatego też autorka wybrała najczęściej powtarzające się odpowiedzi i pogrupowała je w sześć kategorii. Otrzymane rezultaty przedstawia poniższa tablica:

T a b l i c a 2. Kategorie słów łączonych z inflacją (wg Niesiobędzkiej)

Kategoria	Skojarzenia najczęściej występujące w ramach danej kategorii	Ilość odpowiedzi
Pieniądze	mało pieniędzy, forsa, puste pieniądze, kurs pieniędzy, wymiana pieniędzy, nadmiar pieniędzy	19%
Zmiany	spadek warunków życia, zniżka, spadek produkcji	19%
Ceny	ceny, wzrost cen, podwyżki cen	18%
Bieda	bieda, ubóstwo, zubożenie, niepewność, trudności, rozpacz, brak, niedobór, ograniczenia, wyrzeczenia	14%
Kryzys	kryzys, kryzys ekonomiczny	12%
Chaos	afery, bałagan, chaos, oszustwa, malwersacje, złodziejstwo, korupcja	11%
Skojarzenia nie kwalifikujące się do żadnej z powyższych kategorii		7%

Ź r ó d ł o: M. Niesiobędzka, *op.cit.*

Z badania tego również wynika, że znaczna część społeczeństwa łączy inflację z takimi zjawiskami jak: chaos, bałagan, kryzys czy korupcja. Znajdujemy tutaj, podobnie jak w przypadku badania Shillera, potwierdzenie postawionej hipotezy o związku pomiędzy kapitałem społecznym a inflacją.

Przypuszczenia o negatywnym wpływie inflacji na zaufanie społeczeństwa do polityków potwierdzają badania R. Halla. W świetle tych badań poparcie polityczne dla prezydenta Stanów Zjednoczonych zależy m.in. od szeregu czynników ekonomicznych, spośród których największe znaczenie miała właśnie inflacja³².

³⁰ Zob. R. Hall, *Inflation: Causes and Effects*, The University of Chicago Press, Chicago & London 1983, s. 228.

³¹ M. Niesiobędzka, *Analiza inflacji w świetle badań psychologicznych*, „Projektowanie i Systemy” 2000, XVI.

³² R. Hall, *op.cit.*, s. 222–224.

5. Podsumowanie

W opracowaniu poszukiwaliśmy związków inflacji z kapitałem społecznym. W naukach społecznych toczy się dyskusja dotycząca sposobów pomiaru kapitału społecznego. Podkreśla się, że kapitał społeczny należy rozumieć wielowymiarowo. Rozważaliśmy kilka zmiennych składających się na kapitał społeczny: poziom zaufania, zaangażowanie społeczne, zróżnicowanie dochodów, przestępczość oraz bezrobocie.

Na podstawie przeprowadzonych rozważań teoretycznych nie wyłania się jednoznaczny kierunek wpływu inflacji na kapitał społeczny. Inflacja powoduje, że pieniądź traci na wartości, co powoduje spadek zaufania do państwa, które jest odpowiedzialne za utrzymanie stabilnej wartości pieniądza. Negatywne społeczno-ekonomiczne skutki inflacji, jak np. niekontrolowana redystrybucja, mogą zwiększać nierówności dochodów i generować konflikty społeczne. Z drugiej strony inflacja może powodować krótkookresowy spadek bezrobocia, czego skutkiem może być przejściowy wzrost kapitału społecznego.

Naszym zdaniem przeważają argumenty na rzecz negatywnego wpływu inflacji na kapitał społeczny. Przytoczone wyniki badań opinii publicznej mogą stanowić potwierdzenie takiej hipotezy.

Empiryczne analizy determinant kapitału społecznego, z uwzględnieniem inflacji, będą przedmiotem dalszych badań autorów.

The Relation between Inflation and Social Capital

Summary

The 'social capital' concept has become popular in economics and sociology in the 80's owing to works of J. Coleman, R. D. Putnam and others. These authors also created the modern approach to social capital as cohesion of interpersonal relations and the extent of society's organisation.

In the social sciences the ways of measurement of social capital are still discussed. This concept should be measured multidimensionally taking into consideration different factors such as trust, social involvement, income diversion, criminality and unemployment rate.

Inflation is a clue issue of modern macroeconomics; the term is strongly rooted in social awareness. There is a common opinion that inflation gives rise to a number of negative social-economic effects which could result in decline of economic growth. It appears that a part of negative consequences of inflation results in deterioration of interpersonal relations which is connected to the decrease of social capital.

This article is of theoretical character. We consider theoretical aspects of inflation's influence on the social capital measures mentioned above. Our hypothesis assumes that inflation negatively influences social capital in a broad meaning. This elaboration surveys and systematizes theoretical arguments for the theory mentioned above. The evidence of this hypothesis would be the subject of authors' future research.